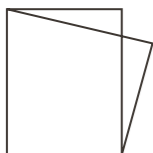

Merete Dael, Jan Helmer-Petersen & Beth Juncker (red.): Børnekultur i Danmark 1945-2020

Gads Forlag, 2021, 400 sider

Anmeldt af
Erik Heiberg
Lyhne, lektor,
Læreruddannelsen
i Aarhus, VIA
University College

”Børn har 100 sprog, men mister de 99”, sådan skriver Loris Malaguzzi fra Reggio Emilia. H.C. Andersen (*Improvisatoren*, 1835), Carl Nielsen (*Min fynske barndom*, 1927) og Benny Andersen (*Læredigt*, 1995) skriver om nogenlunde det samme – nemlig at børn udtrykker sig som kunstnere, og at i mødet med voksenverdenen pilles disse evner fra dem. Børn danser, før de kan gå, og synger, før de kan tale. Store kunstnere som fx Joan Miró og Asger Jorn drømte til stadighed om at kunne tegne og male så frit, som da de var børn, og søgte til stadighed tilbage til den impulsivitet og spontanitet, som kun barnet har.

Børnekultur og børns kultur er således ikke et nyt fænomen, men nu er børnekulturens historie i Danmark beskrevet med udgivelsen af bogen *Børnekultur i Danmark 1945-2020*, hvor der er beskri-

velser af arbejdet med børnekultur og børns kultur i Danmark gennem 75 år.

Bogen er redigeret af Merete Dael, der er bibliotekar og bl.a. har været leder af Byens Børns sekretariat i København, Jan Helmer-Petersen, der er kultursociolog og bl.a. gennem en lang årrække har været ansat i Kulturministeriet som specialkonsulent for Arbejdsgruppen om Børn og Kultur, Kulturens Børn, Kulturråd for Børn mv., og endelig Beth Juncker, professor emerita i kulturformidling og børnekultur. Redaktørerne bidrager med indledning og perspektivering samt kapitler om ”Børnepolitik”, ”Kulturpolitik i børnehøjde”, ”Børnesyn under omvæltning” og ”Formidlingens kunst i daginstitutioner og skoler”. Andre 15 bidragsydere skriver om litteratur, teater, dans, film, musik, radio og TV, billedkunst, og der er afsnit om kulturformidling til børn

samt medieverdenen. Så bogen kommer grundigt omkring børnekulturens mange facetter både i historisk og aktuelt perspektiv.

Dansk børnekultur

Bogen indledes med ”Dansk børnekultur har i dag international gennemslagskraft. Der bliver læst, set, spillet, musiceret og danset på ’dansk’ på scener, lærreder, kulturinstitutioner verden over.” Herefter stilles spørgsmålene: Hvor kom det fra? Hvordan blev det skabt og udviklet?

Jeg er gennem mit mangeårige arbejde med børn og kultur heller ikke i tvivl om, at vi i Danmark har en særlig tilgang til at arbejde med kultur af, for og med børn. På mange områder har Danmark været førende inden for dette felt. Inden for musikens verden påpeger Niels Græsholm i afsnittet om musik, at Astrid Gøssel og Bernhard Christensen helt fra 1930’erne har sat deres præg på dette arbejde. Han nævner, at Astrid Gøssel formodentlig er den første i verden, der nedskriver børns spontane sange og får dem udgivet i 1938. Sofie Rifbjerg og Sigurd Næshøj var centrale skikkelser i oprettelsen af ”Den Frie Skole” fra midten af 1920’erne, hvor man diskuterede pædagogik og holdninger til børn. Oluf Andersen og Sofie Rifbjerg udgav bogen *Alt om Børn* i 1942, hvor jeg specielt synes, at afsnittene om ”Produktivt Arbejde” af Ruth Højbjerg-Pedersen og ”Børn og Musik” af Astrid Gøssel er forbilleder for kapitlerne om billedkunst og børn og musik i den foreliggende bog om børnekultur. I *Alt om Børn* tages der i de nævnte kapitler fat på børns skabende og kreative egenproduktion af billeder og musik. Altså kultur af børn. Det er de tråde, der spindes videre på i den nye

bog, hvor de mange facetter i arbejdet med kunst af, med og for børn beskrives i den udvikling, der er foregået fra 1940 til i dag.

Jeg synes dog, at det er, som om kulturen af børn har vigende fokus i dagens kulturelle landskab. Det handler, som jeg ser det, mere om kultur for og med børn. Jeg håber, at fremtidige kulturarbejdere vil tage denne – og specielle danske – del op igen og igen fokusere på børns egen kultur. Nu afdøde kulturminister Niels Matthiasen ophøjede også børnekulturen ved at nedsætte ”Arbejdsgruppen om børn og kultur” i 1975. Vel nok verdens første rådgivende ministerielle udvalg om børn og kultur, som kan ses i forlængelse af det lange seje træk, der er blevet udført i Danmark fra 1920’erne og fremefter. ”Arbejdsgruppen om børn og kultur” blev erstattet af ”Kulturens Børn” i 1993, og i 2000 etableredes ”Kulturrådet for børn”, der efterfulgtes af ”Børnekulturens Netværk” i 2002. Så man kan roligt sige, at både blandt folk, der har arbejdet med børn og kultur, og på ministerielt plan, har Danmark gennem mange år haft en førertrøje inden for området, selvom der gennem de sidste 25 år har været stor konkurrence med de øvrige nordiske lande. Hele historien bliver grundigt og meget flot beskrevet bl.a. i kapitlet ”Børnepolitik”, men der refereres også til denne udvikling i flere af de andre kapitler, hvor historien bag etablering af den første og hidtil eneste universitetsuddannelse i Børne- og ungdomskultur fortællers (s. 90).

Kongens Leverpostej

Børns leg til forskellige tider beskrives også lige fra barndommen i 40’erne og 50’erne med leg i baggårde og på

gaderne, hvor børnekulturens hierarki og læreprocesser beskrives. I Aarhus har/havde vi et begreb ”Kongens Leverpostej”, som rummer hierarkiet på en flot måde. Man er ”Kongens Leverpostej”, når man ikke er med i og har status i legen. Når man leger gemmeleg, kan de små ofte sidde over mange gange uden at blive fundet – men den dag, hvor man bliver fundet og får lov til at være den, så er man avanceret fra at være ”Kongens Leverpostej” til at være på lige fod med de større børn i legen. Børnekulturens sjæl og læringsmiljø, at de små lærer af de store, er en relativ proces, for gennem barndommen og ungdommen er der hele tiden en større aldersgruppe at se op til. Som det beskrives i bogen, er skoler og daginstitutioner i dagens Danmark aldersopdelte snart ned til mindste detalje – og den synergi, der er ved at være sammen på tværs af alder, forsvinder i institutionsstrukturen. Men et sted ser den ud til at være fastholdt, nemlig inden for medieverdenen, hvor børn og unge lærer det meste af hinanden: ”Medierne assimileres ind i det, der i et historisk perspektiv ser ud til at være stærke børnekulturelle traditioner for sociale fællesskaber og leg. ... Den konkrete praksis er naturligvis anderledes og adskiller sig fra den måde, børn legede på i tidligere historiske perioder” (s. 365).

Kunst og kultur i lærer- og pædagoguddannelserne

Der er dog også få mislyde i fremstillingen. De fleste er i småtingsafdelingen såsom ukorrekte årstal, men jeg synes, at fremstillingen af kunst i lærer- og pædagoguddannelserne i kapitlet ”Formidlingens kunst i daginstitutioner og skoler” står meget unuanceret og er ikke

i overensstemmelse med den virkelighed, som jeg ser i disse uddannelser. Her skrives bl.a.: "Desværre svigter pædagog- og læreruddannelserne de kunstneriske fag til fordel for andre fagområder. De er dermed ikke længere eksisterende" (s. 278). "I takt med at kulturtilbuddene er øget, er såvel lærer- som pædagoguddannelsen blevet støvsuget for kunst og kultur". Det er efter min mening at sætte sagen unødigt på spidsen. Vel kunne der være mere kunst og kultur ikke blot i lærer- og pædagoguddannelserne men alle steder i samfundet. Men kunsten og kulturen er i uddannelserne. Det kan være, at vilkårene er forandret fra, hvordan det var tidligere – men det rykker ikke ved, at de musisk kreative fag findes og ikke er

"støvsuget" væk. Alene på min arbejdsplads – VIA i Aarhus – undervises der på læreruddannelsen i kreative, æstetiske læreprocesser i musik, billedkunst, madkundskab, håndværk og design, samt at disse områder også inddrages i de pædagogiske fag. På pædagoguddannelsen er der moduler i kreative udtryksformer. Her er de studerende skabende med kunst og kultur, og flere steder på campus indgår deres produktioner i udsmykningen. Desuden har jeg mange kolleger på de øvrige produktionshøjskoler, der hver dag kæmper for hver eneste centimeter for at øge grænserne for disse områder. Dette kapitel kunne have været bearbejdet noget bedre – og man kunne have haft søgt kontakt med de implicerede

uddannelser for at undersøge, hvad der sker i virkeligheden.

Gå på opdagelse

For mig, der gennem et helt arbejdsliv har beskæftiget mig med børnekultur, har det været fantastisk at læse om alle facetterne og få genopfrisket historien og få nye facetter på opfattelsen og fremstillingen af børnekulturen i Danmark fra 1945 til 2020. Bogen har ydermere en meget indbydende og lækker layout, og hele billed- og illustrationssiden giver appetit på at læse mere og gøre oplevelsen – ja, kunstnerisk og æstetisk. Så gå på opdagelse i bogen.